

VIII. mezinárodní historické symposium:

**SASKO-LAUENBURSKÉ DĚDICTVÍ
A MARKRABĚNKA SIBYLLA AUGUSTA BÁDENSKÁ**
Významná výročí města Ostrova

Sestry Franziska Sibylla Augusta a Anna Maria Franziska, © Landesmedienzentrum Baden-Württemberg

10. – 11. 10. 2025

ZÁMEK OSTROV – ZASTUPITELSKÝ SÁL

PROGRAM S ANOTACEMI PŘEDNÁŠEK

Pátek – 10. 10. 2025 – 8:30 hod.

Mgr. Lubomír Zeman, Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Lokti

SASKO-LAUENBURSKÉ DĚDICTVÍ A MARKRABĚNKA SIBYLLA AUGUSTA BÁDENSKÁ. ÚVODNÍ REFERÁT

Stručná anotace:

Úvodní referát představí v souvislosti s 350. výročí narození Sibylly Augusty Bádenské, rozené princezny Sasko-Lauenburské v kostce rod sasko-lauenburských vévodů. Jednotliví příslušníci rodu zaujímali v 17. století významné postavení mezi střeoevropskou aristokracií. Prostřednictvím svých rodinných, osobních, politických, hospodářských i dalších vazeb propojovali několik evropských zemí. Kulturní identitu těchto zemí spoluutváří dědictví vévodů sasko-lauenburských a jejich potomků až do dnešních dnů. Na svých panstvích nechávali budovat honosná sídla, architektonicky hodnotné stavby, zámecké zahrady či svatyně. Tím vzniklo živé kulturní a umělecké prostředí, v němž se rozvíjel bohatý duchovní i společenský život. Nechyběla hudba ani divadlo. Jejich rezidence navštěvovala řada významných hostů – od příslušníků královských a šlechtických rodů až po hudební skladatele, spisovatele a další umělce. Sibylla Augusta, markraběnka bádenská, je významná nejen pro Bádensko, ale i pro Ostrov. Pozornost si však zaslouží také její starší sestra, Anna Maria Franziska, velkovévodkyně toskánská, rozená princezna sasko-lauenburská, neméně významná osobnost, která sehrála důležitou roli na svých severočeských a středočeských panstvích. Jejich odkaz může být i dnes inspirativní.

Prof. Dr. Oliver Auge, Historický seminář univerzity Christiana Albrechta, oddělení pro regionální dějiny se specializací na Šlesvicko-Holštýnsko, Kiel, Německo

VÉVODOVÉ SASKO-LAUENBURŠTÍ A JEJICH HMOTNÉ DĚDICTVÍ V DNEŠNÍM ŠLESVICKU-HOLŠTÝNSKU

Stručná anotace:

Ilustrovaná přednáška nabízí přehled hmotného dědictví (budovy, inventáře budov, erby atd.), které se dochovalo dodnes po askánských vévodech sasko-lauenburských v nejsevernější německé spolkové zemi Šlesvicko-Holštýnsko, a zasazuje je do příslušného historického kontextu.

PhDr. Jan Štěpánek, Ph.D., nezávislý historik umění, Praha

ANNA POLYXENA VRŠOVCOVÁ (1649–1732), BIOGRAFICKÁ SKICA „OBÁVANÉ“ HOFMISTRYNĚ POSLEDNÍCH SASKO-LAUENBURSKÝCH PRINCEZEN

Stručná anotace:

Při diskusích o životě posledního sasko-lauenburského vévody Julia Františka (1641–1689), majitele ostrovského panství, bývá často skloňováno jméno hraběnky Anny Polyxeny Vršovcové (1649–1732). V literatuře je obvykle vykreslována jako vévodova milénka, jež si

nejrůznějšími intrikami podmanila nejen samotného Julia Františka, ale především jeho dvě dcery a dědičky Annu Marii Františku (1672–1741) a Sibylu Augustu (1675–1733). Po smrti vévodovy manželky byla totiž ustanovena jejich vychovatelkou. Podle nepotvrzených zpráv otrávil Julia Františka poté, co se rozhodl podruhé oženit. Svůj nemalý vliv však prokazatelně uplatňovala na obě dívky v době, kdy císařský dvůr usiloval o jejich strategicky výhodná manželství. V tomto sporu logicky nemohla zvítězit a byla nucena odejít do ústraní. Co o Vršovcové ve skutečnosti víme? Z jakého prostředí pocházela? A jaké byly její životní osudy? Příspěvek se na základě archivních pramenů pokouší nastínit biografickou skicu této „obávané“ osobnosti ze skromných poměrů, která se stala trnem v oku tehdejších politických špiček střední Evropy.

Dr. Hertha Schwarz, nezávislá historička, Mnichov, Německo

„VAŠE VĚRNÁ PRINCEZNA.“ ZASNOUBENÍ PRINCEZNY SIBYLLY AUGUSTY SASKO-LAUENBURSKÉ S MARKRABĚTEM LUDVÍKEM VILÉMEM BÁDENSKÝM VE SVĚTLE NOVÝCH PRAMENŮ

Stručná anotace:

Zasnoubení Sibylly Augusty Sasko-Lauenburské je obecně prezentováno tak, že císař Leopold I. chtěl na přelomu roku 1689/90 svého zasloužilého vojevůdce Ludvíka Viléma Bádenského „odměnit“ rukou bohaté dědičky. I když císař upřednostňoval starší sestru Annu Marii, Ludvík Vilém se při své návštěvě Ostrova spontánně zamiloval do mladší, právě patnáctileté Sibylly Augusty. Nové zdroje nyní ukazují, že tento romantický obraz není správný. Snahy doporučovat Ludvíku Vilémovi sasko-lauenburské princezny jako možné kandidátky na sňatek existovaly nezávisle na údajných císařských plánech nejpozději od srpna 1689. Když zdráhavý markrabě počátkem ledna 1690 konečně odcestoval do Ostrova, bylo pro všechny zúčastněné již dávno jisté, že se zasnoubí se Sibyllou Augustou. Císař Leopold toto rozhodnutí v žádném případě nepřivodil, jeho plánům to však velmi vyhovělo. Jak nyní odhaluje nenápadný lístek psaný rukou Sibylly Augusty – nanejvýš intimní a tím vzácné svědectví velké historické hodnoty – byla to mladá princezna, která se navzdory všem intrikám a varováním před markrabětem po hlavě zamilovala do o 20 let staršího vojevůdce.

Mgr. Jan F. Pavlíček, Ph.D., Národní muzeum Praha – Oddělení rukopisů a starých tisků

SASKO-LAUENBURŠTÍ V MEDICEJSKO-FALCKÉ POLITICE

Stručná anotace:

V říjnu 1690 si starší ze sasko-lauenburských princezen Anna Marie Františka vzala Filipa Viléma Augusta Falcko-Neuburského. Následujícího jara se provdala Anna Marie Luisa de'Medici za jeho staršího bratra, falckého kurfiřta Johanna Wilhelma. Sestra Johanna Wilhelma a Filipa Viléma Eleonora Magdalena byla manželkou císaře Leopolda I., čímž se rody Sasko-lauenburských i Medicejských dostaly do habsburské přízně. K užšímu propojení mezi rody došlo v roce 1697, kdy si mladá vdova Anna Marie Františka vezme mladšího bratra Anny Marie Luisy Giana Gastona de' Medici. Ochránce Anny Marie Františky v tomto sňatku se stane Johann Wilhelm, který z tohoto titulu zavítal i do sasko-lauenburských Zákup. Mimo

zorné pole falcké a mediceské politiky nezůstal ani Ostrov, jako původní sídlo sasko-lauenburského rodu v Čechách a majetek sestry Anny Marie Františky Sibylly Augusty.

Príspevek pojednává o politických strategiích jednotlivých rodů a očekávání, která z těchto sňatků vyplývala.

PŘESTÁVKA: 12:00 – 13:00 HOD.

PhDr. Dana Stehlíková, CSc., UMPRUM (Vysoká škola uměleckoprůmyslová Praha

KORUNOVAČNÍ KLENOTY VELKOVÉVODŮ TOSKÁNSKÝCH Z RODU MEDICEJSKÝCH A ANNA MARIE FRANTIŠKA SASKO-LAUENBURSKÁ

Stručná anotace:

K unikátním korunovačním klenotům a uměleckým dílům florentského manýrismu pozdního 16.století patřily koruna s žezlem velkovévodů toskánských z rodu Medicejských a jejich manželek. Náležely také k reprezentaci posledního manželského páru, Giana Gastona de Medici a jeho manželky Anny Marie Františky. Referát sleduje, jakou úlohu klenoty sehrály v dvorském ceremoniálu, jakou prošly stylovou proměnou a kdy došlo k jejich likvidaci.

Dr. Hertha Schwarz, nezávislá historička, Mnichov, Německo

KNÍŽECÍ VZTAHY: SASKO-LAUENBURŠTÍ VÉVODOVÉ V ČECHÁCH A MARKRABATA BÁDENSKÁ V 17. STOLETÍ

Stručná anotace:

Dávno předtím, než se Ludvík Vilém Bádenský v roce 1690 oženil se Sibyllou Augustou Sasko-Lauenburskou, existovaly již úzké vztahy mezi markrabětem bádenským a vévody sasko-lauenburskými, sídlícími v Čechách. Markrabě Vilém Bádenský i jeho druhá manželka Marie Magdalena z Öttingenu udržovali přátelské vztahy s Juliem Jindřichem Sasko-Lauenburským a jeho třetí manželkou Annou Magdalenou z Lobkovic. V obou případech tyto vazby pocházely z doby třicetileté války, kdy se setkávali často v různých konstelacích v Praze a ve Vídni. Přátelství pokračovalo i v letech po válce a v šedesátých letech 1660 byly mezi oběma domy vytvořeny různé manželské aliance. Přátelské vztahy byly posíleny ještě prostorovou blízkostí, která vznikla, když se do bádenského majetku (1664) dostala panství sousedící s Ostrovem, mezi nimi především Lovosice. Vévoda Julius František se již v roce 1685 snažil provdat svou nejstarší dceru Annu Marii za Leopolda Viléma ml. Bádenského. Půl roku po jeho smrti (1689) se jeho nejmladší dcera Sibylla Augusta provdala za vládnoucího markraběte bádenského.

Sigrid Gensichen M. A., nezávislá historička, Dossenheim, Německo

ZBOŽNOST A KNĚŽNY V EVROPĚ: MARKRABĚNKA SIBYLLA AUGUSTA BÁDENSKÁ V EVROPSKÉM KONTEXTU

Stručná anotace:

Zbožnost patřila v době konfesionalismu k nejvýznamnějším faktorům v životě a vládnutí panovnických žen. Pro mnohé z nich představovala zásadní součást budování identity i politického jednání, stavební a performativní reprezentace. Na základě srovnání s kněžnami z habsburských zemí, říšského území, Francie a Itálie má být zdůrazněna specifická pozice markraběnky.

Dr. Uli Steiger, Historická knihovna města Rastatt, Německo

ODKAZ KNĚŽNY. ZÁVĚŤ MARKRABĚNKY SIBYLLY AUGUSTY BÁDENSKÉ

Stručná anotace:

V roce 2025 oslavujeme 350. výročí narození markraběnky Sibylly Augusty Bádenské, která žila v barokní éře, v době charakterizované nespoutanou smyslností a velkou žízňí po životě, ale také hlubokým pesimismem a hlubokým strachem ze smrti: *Memento mori!* – Pamatuj, že jsi smrtelný! Židovsko-křesťanská představa pomíjivosti všech pozemských věcí, myšlenka marnosti, je obzvláště patrná v životě markraběnky, který kolísal mezi nádherou a zbožností. Po potratu porodila Sibylla Augusta v letech 1695 až 1706 devět dětí. Šest z nich zemřelo v raném věku. V roce 1707 utrpěla další ránu osudu – smrt svého manžela. Na podnět smrti dědičného prince Karla Josefa, který zemřel 9. března 1703 v Ostrově/Schlackenwerthu, podnikla svou první pouť do Marie Einsiedeln (mariánské poutní místo ve Švýcarsku) a 31. srpna 1703 sepsala svou první závěť, kterou 20. dubna 1733, několik měsíců před svou smrtí, aktualizovala a přidala k ní dodatek („kodicil“).

KULATÝ STŮL A DISKUZE K TÉMATŮM

Sobota – 11. 10. 2025 – 8:30 hod.

PhDr. Václav Bartůšek, Ph.D., archivář, emeritní pracovník Národního archivu v Praze, Benešov

DVĚ ZALOŽENÍ PIARISTICKÉ KOLEJE V RASTATTU (NĚMECKO), JEJÍ TŘI ETAPY VE VÝVOJI V LETECH 1715–1808 A VÝZNAM TOHOTO PROCESU PRO PIARISTICKÝ ŘÁD

Stručná anotace:

Kolej vznikla v roce 1715 z podnětu šlechtičny Františky Sibylly Augusty Bádenské (1678–1733), která byla ženou markraběte bádenského Ludvíka Viléma. Snažila se vytvořit prostředí, které by jí připomínalo západočeské město Ostrov/Schlackenwerth, v němž vyrůstala. Proto také v roce 1715 povolala do Rastattu ostrovské piaristy. Ti zde pak až do roku 1730 provozovali kolej, ve které pak působili někteří piaristé z Ostrova/Schlackenwerthu. V roce 1736 bylo rastattské založení obnoveno, tentokrát mnohem velkoryseji. Piaristé v rastattské koleji dosahovali poměrně dobrých výsledků ve výuce i v další pedagogické činnosti. V čele koleje stálo i několik významných piaristických rektorů. Ukázalo se, že právě tato kolej by

mohla být východiskem pro zakládání nových kolejí a rezidencí na území Svaté říše římské, a i celé západní části Evropy. Kolem roku 1760 byla zahájena jednání o vzniku viceprovincie v Rastattu a byla zdárně ukončena v roce 1762. Později se stala z viceprovincie řádová provincie, která byla činná do roku 1808. Sehrála mimo jiné velmi pozitivní úlohu při zakládání nových kolejí a řádových rezidencí v této oblasti.

Doc. Dr. Ulrich Arnswald, Leopoldo-Františkova univerzita Innsbruck, Rakousko

OD BÝVALÉ ETTLINGENSKÉ ZÁMECKÉ KAPLE PO DNEŠNÍ ASAMŮV SÁL. MISTROVSKÉ DÍLO KULTU JANA NEPOMUCKÉHO V BÁDENSKU A PROJEV ÚCTY K ČESKÉMU SVĚTCI MARKRABĚNKOU SIBYLLOU AUGUSTOU, VYROSTLOU V OSTROVĚ/ SCHLACKENWERTHU

Stručná anotace:

Srdcem zámku v Ettlingen je Asamův sál. Tento velkolepý sál s freskami od Kosmy Damiána Asama byl kdysi třípatrovou zámeckou kaplí, která završila rozšíření zámku Ettlingen jako vdovského sídla markraběnky Sibylly Augusty. Přestože současný sál, který slouží především ke koncertům a akcím, má pouze dvě patra, neztratil nic ze své nádhery. Vzhledem k tomu, že vybavení kaple již neexistuje, vynikají o to více fresky slavného barokního malíře Asama a jeho spolupracovníků. Přednáška sleduje historii bývalé zámecké kaple až po dnešní Asamův sál a vysvětluje jednotlivé scény fresek zobrazujících českou legendu o sv. Nepomukovi, která byla na popud markraběnky v jedinečné nádhře importována do Bádenska. Kromě vysvětlení životních zastávek sv. Nepomuka bude věnována pozornost i současnému umístění inventáře kaple. Výzkum v této oblasti ještě není dokončen, jak bude ukázáno na konci příspěvku.

Doc. Ing. Přemysl Krejčířík, Ph.D., Mendelova Univerzita, Zahradnická fakulta, Brno

ZÁMECKÉ PARKY A ZAHRADY V SASKO-LAUENBURSKÉM DĚDICTVÍ

Stručná anotace:

Zahrady a parky jsou dodnes nedílnou součástí kulturní historie a odráží vztah zakladatelů a majitelů k péči o svěřené dědictví. Parky a zahrady přesně zrcadlí dobu, ve které byly založeny, vystihují nejen majetkové poměry, ale i vztahy ve společnosti. Na menších kulturních statcích, je možné dokumentovat řadu jevů a souvislostí, které by jinak v běhu doby zapadly. Příspěvek představí několik příkladů zajímavých zahradních úprav v držení rodu.

Ing. Mgr. Michal Vokurka, Ph.D., Historický ústav Akademie věd České republiky, veřejná výzkumná instituce, Praha

ZAHRADA V OSTROVĚ JAKO VÝZKUMNÝ ZÁMĚR: VÝZVY A ÚKOLY PRO STŘEDOEVROPSKÉ DĚJINY ZAHRADNÍHO UMĚNÍ

Stručná anotace:

Díky ostrovským sympoziím a publikacím Lubomíra Zemana i dalších je Ostrov/Schlackenwerth považován za jednu z nejvýznamnějších zahrad barokních Čech. Přesto (anebo díky tomu) existuje řada otevřených otázek, k nimž bych rád obrátil pozornost:

- 1) Inspirace. Jaké vzory byly sledovány a jaký vliv měl Ostrov na další zahrady?
- 2) Práce s vodou. Jak fungovalo povodí v okolí „osmého divu světa“? Jaká opatření byla učiněna v návaznosti na povodeň (např. v roce 1661)?
- 3) Ikonografický program. Lze na základě inventářů a vyobrazení mluvit o ikonografickém programu? Šlo ve výzdobě zahrady vůbec ještě o něco dalšího než jen o nádheru a velkolepost?

Jiří Schierl, Pod střechou, z. s., Žlutice

SASKO-LAUENBURSKÉ PAMÁTKY NA TOUŽIMSKU

Stručná anotace:

Toužim/Theusing se stala v roce 1623 prvním dědičným majetkem a rezidencí sasko-lauenburského vévody Julia Jindřicha v Čechách. Přestože její úlohu záhy převzal Ostrov, zůstala Toužim a toužimské panství významnou součástí sasko-lauenburského dominia. Na území Toužimska se až do dnešních dnů dochovala řada památek odkazujících na působení tohoto významného šlechtického rodu.

MgA. Daniela Jakubů; MgA. Adéla Škrabalová, Fakulta restaurování Univerzity Pardubice

RESTAUROVÁNÍ MALÍŘSKÉ A ŠTUKOVÉ VÝZDOBY KAPLE A „ORATOŘE“ NA ZÁMKU V KÁCOVĚ

Stručná anotace:

Príspevek se věnuje restaurování vybraných příkladů malířské a štukové výzdoby na zámku v Kácově, jenž je významným stavebním počinem hraběnky Anny Marie Františky, velkovévodkyně Toskánské. Hodnotná výzdoba interiéru zámecké kaple z let 1726–1733 ve své historii neprošla restaurátorským zásahem a zachovala se tak v mimořádně autentickém a intaktním stavu. Bohužel svévolným stavebním zásahem z minulého století a vlivem nevhodných klimatických podmínek došlo k jejímu výraznému poškození a značným ztrátám. Malířská výzdoba sousední místnosti, v pramenech někdy nazývané jako „oratoř“, pochází rovněž z první poloviny 18. století. Restaurovaný výjev Zvěstování Panny Marie na jižní stěně lemují původní barokní otvor do sousedící kaple, který je v současnosti částečně zazděný. Malba byla výrazně narušena stavebními zásahy z různých historických etap, například druhotnými vrstvami, následky instalace elektřiny, topení či úprav stropu a celoplošným zákalem, který značně komplikoval její čitelnost.

PŘESTÁVKA: 12:00 – 13:00 HOD.

PhDr. Marian Hochel, Ph.D., Ústav historických věd, Filozoficko-přírodovědecká fakulta, Slezská univerzita v Opavě

ARCIVÉVODA FERDINAND III. TOSKÁNSKÝ, VELKOVÉVODA WÜRZBURSKÝ, V RODINNÉ STRATEGII CÍSAŘE FRANCOUZŮ A ITALSKÉHO KRÁLE NAPOLEONA I.

Stručná anotace:

V letošním roce si připomínáme 215. výročí sňatku císaře Francouzů a italského krále Napoleona I. (1769–1821) s rakouskou arcivévodkyní Marií Luisou (1791–1847). Na jaře roku 1810 byl spřízněn rod Bonapartů s Habsburky; nová panovnická dynastie ve Francii v zájmu zajištění své legitimacy spojila svůj osud s jedním s nejstarších panovnických domů Evropy, kterému uštědřila vojenské porážky ve dvou válečných konfliktech v letech 1805 a 1809. Mladší bratr rakouského císaře Františka I. Habsburského (1768–1835) arcivévoda Ferdinand III. Toskánský (1769–1824), tehdejší velkovévoda würzburgský, se stal „strýčkem“ císařských novomanželů a na jejich dvoře v Paříži reprezentoval svého staršího císařského bratra. Příspěvek se bude zabývat jeho rolí v Napoleonově rodinné strategii optikou dobových materiálů, egodokumentů a ikonografických pramenů.

Mag. Dr. Helga Schwendinger, nezávislá historička, Vídeň, Rakousko

DOPISY LEOPOLDA II. A JEHO RODINY Z OSTROVA

Stručná anotace:

„Dopisy patří mezi nejdůležitější památky, které může člověk zanechat. Dopis je něco jako samomluva.“ Johann Wolfgang von Goethe

Těchto „památek“ zanechali Leopold II. Toskánský, jeho manželka Marie Antonie a jejich děti velmi mnoho. Psaní dopisů bylo součástí jejich každodenního života. Každý den si posílali krátké poznámky nebo vícestránkové zprávy. Musely být sděleny novinky, organizovány návštěvy, předány narozeniny, Vánoce a ozdravení. Leopold II. používal dopisy také jako pomůcky při výuce svých dětí.

Z bohatého fundusu těchto písemných pramenů vyplývá zajímavý obraz rodiny s náhledem do jejího soukromého života.

Ing. Jaroslav Ohech, Město Jáchymov

JÁCHYMOVSKÝ KLÁŠTER NA MARIÁNSKÉ A JEHO VÝZNAM PRO REGION

Stručná anotace:

I když rozhodující vliv na život lidí v regionech měli majitelé panství, nelze opominout ani vliv klášterů. Jedním z nich byl i klášter na Mariánské u Jáchymova. V příspěvku bude stručně popsán jeho vznik, význam činnosti mnichů na region a neslavný zánik v padesátých letech dvacátého století.

Ing. Josef Macke, Spolek přátel města Ostrova

80. VÝROČÍ KONCE 2. SVĚTOVÉ VÁLKY V OSTROVĚ

Stručná anotace:

Před 80. lety skončil největší válečný konflikt v novodobých dějinách lidstva. Ačkoliv byl Ostrov vzdálen od všech válečných front a bojišť, 2. světová válka se přesto dramaticky zapsala do historie našeho města. Mladí muži z Ostrova bojovali a umírali na všech válečných frontách. Na jejich místo v továrnách a na polích museli nedobrovolně nastoupit totálně nasazení a váleční zajatci všech možných národností. Nebyli tu však jen váleční zajatci. Kdysi slavný zámek se stal místem hrůzy a utrpení. Nejprve zde trpěli vězni karlovarského gestapa, později se panské sídlo změnilo dokonce v pobočku koncentračního tábora Flossenbürg.

Na osvobození naší vlasti se podílela nejen rudá armáda, ale i americké vojsko. Na mnohých místech Československa se ale zbraní chopili i obyčejní lidé. Nejinak tomu bylo i v Ostrově, kde iniciativu převzala hrstka totálně nasazených Čechů. Nekonala se tu žádná velká bitva, žádné válečné tažení, které by se zapsalo do učebnic dějepisu. Přesto si hrstka Čechů v německém moři zaslouží náš dík. Vždyť po deset dnů, než dorazila československá armáda, byla bezpečnost města na jejich bedrech.

Za krátko po armádě přichází už první četníci, železničáři, poštovní úředníci a za nimi už noví osídlenci. Jedni s nadějí přicházeli, druhí se slzami v očích museli navždy opustit své domovy. Poválečný odsun znamenal zásadní přelom v novodobé historii města. Dosavadní většinové německé obyvatelstvo bylo z větší části odsunuto a začala se tak psát nová a tentokráte již jen česká, resp. československá historie Ostrova.

KULATÝ STŮL A DISKUZE K TÉMATŮM

Závěr – poděkování přednášejícím:

Bc. Pavel Čekan, starosta města Ostrov

15:30 hod. – pro zájemce prohlídka expozic zámku

SCHLIKOVÉ NA OSTROVSKÉM PANSTVÍ – BOHATSTVÍ A MOC

ZÁMECKÁ ZAHRADA V PROMĚNÁCH ČASU

.....
Změna programu vyhrazena